

POGAJAJ BÓH

ČASOPIS EVANĀELSKICH SERBOŤ

12. číslo

Budyšin, december 1965

Lětnik 15

My widzachmy jeho krasnosć

Jan. 1, 14

Sčehowace so sta před 20 lětami patoržicu wječor w lěhwje němskich wójskich jatych w Egyptowskej. Woni spytachu, hody swjećić tak derje, kaž bě někak možno, božodžěšćoweho štoma ze swěčkami drje njemějachu.

Cim bóle so Bože hwězdy na jasnym njebjcu zbylachu. Farar mjez jatymi tež njebě, kiž možeše tam hodowne słowo prajić. Ale woni spěwachu. Wězo zaklinča „O najwjeselši, a najzbožniši, hnady poľnički Boži dnjo“; tež „Čicha nóc, swjata nóc“ zanjesechu, a někotra sylza styskajna ronješe. Woni chcychu hišće wjace spěwać; nuzaležeše jenož w tym, kaž druhdy tež pola nas, zo tekst z hlowy njeznajachu. Tak započachu z rjanym Lutherowym hodownym kěrľušom „Ja z njebjes dele přichadžam“. Ach, přenju štučku hišće skoro wšitcy mōcnje sobu spěwachu; mjenje bě spěwarjow hižom při druhej štuće a hišće mjenje při třećej. Stworju štučku pak spěwaše jenož jedyn jenički. Wšitcy wójnscy jeći připosłuchachu, kak jedyn sam z wuběrny rjanym hłosom wōtře a jasnje wšitke štučki Lutheroweho kěrľuša z hlowy spěwaše, a je drje tych 14! A što bě spěwar? Afričan to bě, čorný wojak jendželskeho wójska, kiž jako stražnik na wěži steješe z mašinowej pistolu, domorodny křescan, kiž běše jako džeco hižom w němskej misioniskej šuli tōn a wězo tež druge kěrľuše z hlowy nawukny. Wšitcy, kiž to tehdom slyšachu, běchu jara hnući a wobswědčachu pozdžišo, zo běše to jim najrjeńše hodowne nazhonjenje powójnškeho časa w jatbje.

Ach, we wjacorym nastupanju mōžeja nam druhdy domorodni křescenje starych misioniskich polow a něčičich mlōdych cyrkwjow w Africe a w Aziskej přiľadni być. Tak přebywaše tež před někotrym časom mlōdy Afričan z Toga w Němskej. Wōn bě wučer a slyšeše do komisije, w kotrejž chcychu Bibliju do jeho mačeršćiny, do eweskeje rěče, přeložić. Hody so přibližowachu, a běchu jemu wjele wo tym powědali, kak rjenje bychu runje w Němskej tutōn rōcny čas swjećili. A potom běše wōn tež wšudžom pōdla w cyrkwjach a w swōjbach a při wosebitych hodownych wuhotowanjach. Jako so pak jeho woprašachu: „Kak je so Wam spodobało?“, wotmolwi:

„Haj, wšitko běše hižom rjenje, woprawdže jara rjenje. A tola sej myslu, zo wy, kiž sće křescansce křćeni a kubľani, njemōžeće tak prawje hody swjećić. Wam je to wšitko přejara derje znate a skoro wšedna wěc a naležnosć. Wy sće žiwi z dobreje tradicije, ale woprawdže žiwjenje a njeposredne sobučuce Wam pobrachuje. Wy njemōžeće tak kaž my doma w našej čornej Africe rozumić, što ma to na sebi, hdyž z hodownym podawkom prawe swětlo do wšeje čemnosće pada. Tohodla so tež tak prawje, znutřikownje wjeselić njemōžeće!“

Snano je temu tež tak, kaž tamny afrikanski bratr praji! Snano nam woprawdže njeposredny přistup k hodownej powěsci a wjesolosci pobrachuje! Hižom hdyž spominamy na naše hrono. Wono je wzate ze scenja za druhu dzeń hodow, je potajkim ryze hodowne słowo. Ale mōžeme drje zawěrny prajić a wobswědčec: „My – my Serbja a Němcy a stawy druhich ludow 20. lětstotka! – my widzachmy jeho krasnosć!“ Drje bychmy husto rjekli, je-li so nam něšto wosebje spodobało, „O, to bě krasne!“ Tež smy hižom wšelaku krasnosć widželi w Božej stwōrbje, we wumělstwje, na wobrazach, w knihach, w filmach. Druhdy mējachmy we wulkim kaž we małym wšelake krasne nazhonjenja a dožiwjenja. Ale smy jeho krasnosć widželi, krasnosć teho, wo kotrymž tu Jan rěči, krasnosć Knježa?

Přečelne, hnadne twoje wobličo je, widžec pak jo my njemōžeme!

Tute wosebite zbožo mēješe drje jenož Jan, kiž tu pisa, a jeho sobuwōcownicy. Tym plačeše Jezusowe słowo: „Zbōžnej stej wašej woči, zo widžitej, a wašej wuši, zo slyšitej. Zawěrny je, ja praju wam: Wjele profetow a prawych je požadało, zo bychu widželi, štož wy widžite, a njejsu jo widželi, a zo bychu slyšeli, štož wy slyšite, a njejsu jo slyšeli.“ (Mat. 13, 16.17) –

A tola, tež hdyž to wšitko po čele widžec a spōznac njemōžeme, tak mōžeme to někak we wěrje po duchu. Runje to nas wući pēsner horjeka započaneho kěrľuša, Křescan Gregor, biskop Ochranowskeje wosady. Haj, po čele jeho wobličo njemōžeme widžec. „Ale naša duša mōže to pytnyć: Ty mōžeš so na začuwne wašnje wozjewić, tež njewidžomny!“

A runje wo to so k hodam jedna! My wěmy, zo na tutym swěće tež wšelake nazhonimy, štož woprawdže njeje krasne. Kak husto dyrbymy so hněwać na wšelake wěcy wonka, na druhich a skōnčnje tež sami na sebj. Kak husto je, zo dyrbymy rjec: „To je hrōzbnje, to je žalostne!“ Horjo we wulkim kaž we małym nas nastroža, wšelake nuzy, starosće, chorosće, njezboža, katastrofy, smjertne podawki, wšitko to, štož so nam njeľubi, štož nas wobčežuje. A k tomu přindže čłowski hrěch a wina. Čłowjek drje njeľubuje tuto słowo a njeda so rady na to dopomnić. Ale na druhim boku je tola fakt, zo přeco zaso wjele skepsamy a zawinujemy, štož mēr na zemi a mjez nami a we wutrobje myli a jemu škodži. –

Ale nětko je so Jezus Chrystus narodzil! Hody mamy! A kaž su před 20 lětami w Egyptowskej spěwali, přenje štučki wšitcy, dalše tamny afrikanski wojak sam, tak tola tež lětsa spěwamy jako „dobre nowiny“, kaž w serbskim přeložku rěka! Ach, zo bychmy to woprawdže jako nowiny, nic jako dawno staru wěc, spěwali a sej dali prajić do wutroby:

To džěcatko je lubozne a wjesele wam přinjese.

Hlej, to Knjez Chrystus, naš Bōh je, kiž wam džě z **nuzy pomhać** chce, wōn žada sam Waš Zbōžnik być, was **wot wšitkeho hrěcha zmyć**. Wōn wam **wšu zbōžnosć** přinjese, kiž Bōh, Waš Wōtc, wam slubił je!

Hdyž sće sebi to tak prawje rozpominali, štož runje Luther tu wuzběhuje, potom sće tež něšto wo jeho krasnosći widželi. A wo to so tola k hodam jedna! My dawno po tym čerpimy, na kajke zwonkowne wašnje ludžo druhdy tutōn za nas najrjeńši swjedžen swjeća a kak to druhdy wjele njeměra ze sobu přinjese, wosebje hdyž spominamy na wšě pripravowanja swjatych dnjow a na honjenje za darami. My sami njemōžeme temu wšemu wučeknyć. Ale hdyž jenož znajemy jako zarunanje teho wšeho woprawdžity mēr a wuchow, kotryž mamy a namakamy pola teho, kiž je so w Betlehemje narodzil. Naše hodowne kemše chceja k temu być jenož krōtki postrow Jezusoweho džěcatka w žlobiku, kaž to husto bywa, ale woprawdžite

(Pokročowanje na 2. stronje)

Wšitko jězdzi, jězdzi. Wšitko jězdzi

Naša jězba 1965 do Pólskeje ludoweje republiki · Podał Gerhard Wirth

(Pokročowanje)

We Wisle dowjedže nas wosadny farar do domizniskeho muzeja. Sym wšak bohužel mnoho toho zabył, štož smy rjaneho widželi. Jasnje pak mam hišće před wočomaj wšitkón burski grat, kotryž so wužiwaše za wobdźělanje lenu, kaž jón džensa hišće wokoło Wojerec, Slepoho a Choćebuza maju. Wón běše tak do-
spólnje podobny tomu gratej, kotryž běše tež moja mać měla a měješe tež te samsne mjena. Tamle steji ćedlica, z kotrejž so len łama. Hdyž bě mać chłěb napjekła, potom so len do hišće horceje pjecy styka. Tak prawje do-
sušeny, coplej len so derje łamaše. Mać měješe swój wěsty blečk w kólni za tole džěło, a ja jej rady při-
hladowach a tež sam łamach. Ty nje-
smědžeše jenož horstku přetoistu wzać, zo by ju móhl přelamać. Spody ćedlicy bě potom wulka hromada pazdzerjow a tež maćerna drasta bě polna.

Len łamać wšak bě rjane džěło pornjo wochlowanju. Haj, tu je tajka wochla, kaž ju doma tež mějachmy. Wóchla, to njeje ničo dale hač deska z lutymi jehlami, kaž by takle něšto česakow pornjo sebi měl. Skónčnje wšak len wochlować ničo druhe nje-
rěka, hač zo jón česaš. Mać sej wza tajku wopuš łamaneho lenu, kotraž bě hišće polna pazdzerjow, a ju nětk rjanu, čistu a hladku wučesa. Kak mać potom len wša zalubowana ze swojimaj wočomaj majkaše. Wjele běše hač dotal hižom džěła měla, ale nětk bě tak daloko, zo móžeše so přasć — a naša mać derje předžeše. Po přenjeje swětowej wójnje bě wona wjele pradžla. Ja sym wjele w mó-
drych cholowěkach chodzil, za kotrejž bě naša mać sama předženo napřadla — a mam tež džensa hišće něšto trě-
njow wot našeje lubeje, lubeje ma-
cerje. Wy móžeće sej předstajić, kak tam we Wisle wšón zanurjeny hla-
dach na tuón domjacy grat.

(Pokročowanje z 1. strony)

nowe zjednoćenje a zwjazanje z nim we wěrje a we wšém měrje. A hdyž smy hody tak swjećili, smy tola něšto w tym zhonili: „My widžachmy jeho krasnosć.“ A potom móžemy tež wuznać:

„We krasnym wjeselu
ja spěwam z wutrobu:
Hlej, džěco wšitkich džěci
nětk leži we žlobje
a jako slónčko swěci
tam sedžo na klinje,
ty z Bohom wěcnje sy.
Wótc je nas lubował,
zo je nam Syna dał.
Wšón swět za swoje zlóscé
bě helu zaslužil,
wón nas pak do zbožnosće
je zaso postajil.
O, zo bychmy tam šli!

Hdže? Jónu do wěčneje krasnosće!
Ale tež hižom tu na zemi dawa nam wón, Knjěz krasnosće, tež hižom krasne wěcy nazhonić a dožiwić! La.

Sto činimy? Džensa je štwórtk. Wostanjemy hač do njedžeze tu, zo bychmy wosadu na kemšach zeznali a ju postrowili? W kotrej rěči? Serb-
sće? Pólsce? „Najlěpje snadź česce!“
mjenješe wosadny farar, „naši wosadni móža zwjetša hišće česce.“ My pak tola jědžechmy, zo bychmy nje-
dželu w Biale kemši šli.

Ewangelski Bozi dom we Wisle

Wot Wisły mějachmy krasny puć horje do Beskidow. W Istebnje — tale wjes je drje na 20 km zdalena wot Wisły ale słuša hišće do Wislanskeje wosady — tam w Istebnje stejachmy před rozpućom. Kak chcemy jěć —
tón dalši ale lépsi puć abo tón krótsi ale špatniši? Hladajo do karty wurad-
zowachmy a přemyslowachmy. Chcemy tola radšo po dalším puću jěć — a runje tón bě tak džeraty a tak nahlý a tak hubjeny, zo nam naš Trabant w duši žel činješe. Na samej horje pozastachmy a postajich-
my swój stan na wotsyćenym džecel-
nišću. Z hory mějachmy krasny wu-
hlad. W polkole před nami ležeše do-
lina a w njej wjes Istebna a wokoło do koła hory a zaso lěsate hory. Wje-
čor, hdyž běchu so moji synojo hižom k spanju lehnyli, sedžach ja hišće dolho před stanom — a poslušach. Na čo poslušach? Na wjes! Ze wsy bě wšo tak dosć jasnje slyšeć, kóžde słowo, kóžde šćowkanje psow, kóžde gigotanje hus, kóžde bjećenje wow-
cow. Poslušach,

Sluchach — sluchach.
Mjez tym so ćmickaše.
Ropot wočichowaše.
Na njebju jewjachu so hwězdy a we wsy so zaswěćowachu swěcy, tu a tam — přeco wjace.
Za kóždym swětłym woknom běchu [čłowjekojo.

Žaneho jeničkeho z nich njeznajach, ale Bóh jich wšitkich znaje,
jich starosće,
jich horjo,
jich hrěchi,
jich žedženja
a jich zasaklosć.

Bóh Knjěz cheył jim wšitkim dać [měrnu nóc.

Chorym dobre spanje.
Sprócnym rjane wokřewjenje.
Nóc je měrna.
Zo by tola mjez čłowjekami tež wšo [njeprěcelstwo wočichlo.
Dobru nóc wam tam deleka [w Istebnje.
Dobru nóc wam, wy lubi doma.

Na druhe ranje jědžechmy dale po přerjanych Beskidach, po sprócnim-
wym kraju Góralow. Přeco zaso po-
zastawachmy, zhladowachmy z ho-
row do dolin. Njedaloko Čišec na-
twarichmy sej za přichodnu nóc swój stan. Dokelž bě hišće časa dosć hač do wječora, podach so do blišeje wje-
ski wyše nas. Chěžki su zwjetša małe. W hródzi steji najbóle jenož jedna kruwa a snadź tež jedna jałoj-
ca. Domy a statoki su jara čiste, ale skromne, drjewjane. W cylej wjesce stej jenož dwaj konje. Tu docyła ža-
nych pućow njeje, ale jenož šćežkow. Mjez polemí su drje wuske mjezyčki, ale žane pućiki.

Kak tola ludžo swoje žita z nah-
lych polow dom woža, hdyž tu ža-
nych pućikow njeje?

Na chribjeće je dom noša!

Kak pak tola ludžo swoje bérny dom woža?

Na chribjeće je dom noša!

Mužojo rano w 4 hodź. na čah cho-
dza a so popoldnju w 16 hodź. domoj wroća a chwataja chěť hišće na polo, zo bychy hač do émy tam žo-
nam popomhali.

(Přichodnje dale)

Jeho knjeni je na wikach — a wón je sprócný
Wobraz z maleho pólskeho města.

Po dolhim bludženju

Wojerski lětar Louis Zamperini bu w druhej swětowej wójnje ze swojim lětađlom wottřěleny a bludžeše po tym ze swojimi towaršemi w čołmiku po wulkim morju. Běchu bjez kóždeje pomocy. Hižom dny dolho njeměja-
chu ani kapki pitneje wody. Njeměja-
chu wjace mocy, dale wjesłować a po-
ložichu wjeslo na bok a počachu so modlić: „Smil so, ow Božo!“ Zamperi-
ni pisa: „A ja přidach we swojim za-
dwělowanju: ‚Wustlyš mje džensa! Ja či slubju, jelizo domoj přińdu, chcu
će pytać a tebi služić.“ A kaž džiw wuhladachu hođžinu pozdžišo mrócel,
kotraž so přeco bóle bližeše. A bórze poča so dešćować. To běše za wo-
hich wokřewjenje a wumoženje. „Po
tutym džiwje“, pisa Zamperini, „sym
so wědomnišo a chutnišo modlił, ni-
male potny stracha, zo je so mi Bóh
tak jara přibližil.“ — Po 47 dnjach bu
Zamperini wuchowany a po dolhim
bludženju je Boha namakał.

Wuznamny muž Wuznawaceje cyrkwe

Wěrný wučer swojeje cyrkwe a wšeho ewangelskeho křesćanstwa běše młody farar Wuznawaceje cyrkwe Dietrich Bonhoeffer. Wón běše njewšednje wobdarjeny; hižom z 21 lětami zasłuži sej akademiski titul. Bóh Knjez wjedžeše jeho wosebje do ekumeniskeho džěta, najprjedy do Barcelony w Španiskej, hdžež běše za wikara, potom na jedne lěto do New Yorka. 1931 bu Bonhoeffer w Berlinje studentski farar, 1934 přewza wón němske farstwo w Londonje, 1935 bu wón z Jendźelskeje wróco zwolany, zo by nawodnistwo předarskeho seminara we Finkenwaldze přewzał. W léce 1936 wza jemu hitlerske knježerstwo dowolnosť, směć na uniwersitach wučić. Tola njedźiwajo na to je Dietrich Bonhoeffer stajnje a bóle z pisanym a z řečanym słowom swojeje wohroženej cyrkwi pomhał. 5. 4. 1943 bu wón zajaty. Tež w jastwje je wón hišće wjele pisał, z čimž mohl cyrkwe skručić. Jeho listy su swědky wěry a žiweho wuznawanja. 9. 4. 1945, krotko do skónčenja druheje swětoweje wójny, bu tutón wuznamny teolog w koncentraciskim lěhwje Flossenbürg skóncowany.

W lisće z jastwa wón pisaše: „Naše křesćanske byće wobsteji džensniši džen jenož we dwójim: zo so modlimy a zo jednamy sprawnje mjez čłowjekami... přindže pak džen, hdžež budžeja znowa čłowjekowo powolani, Bože słowo tak připowědać, zo so swět pod nim přeměnja a wobnowja. To budže nowa řeč... řeč noweje sprawnosće a wěrnosće, řeč, kotraž připowěda Boži měr mjez čłowjekami a bliženje Jeho kralestwa... Hač do toho budže wěc křesćanow čicha a potajena wěc; ale budže čłowjekow. kotřiž so modla a sprawnje jednaja a na Boži čas čakaja. Zo by ty do nich słušaš, zo by wo tebi něhdy rěkało: „Prawych šćežka je kaž jasna swěca, kiž dže a swěći hač do swětneho dnja“ (Přistowa Salomonowe 4, 18).“

Dalše wažne słowo wot njeho je: „Nabožnje zmysleni řeča wo Boze tam, hdžež je kónc z čłowskim dopóznacóm abo hdžež njemóžeja čłowske mocy ničo wučinić. Ja pak njecham wo Boze rěčeć tam, hdžež su mjezy, ale tam, hdžež je srjedzizna, nic we slabosćach, ale w sylnosći, potajkim nisc pola smjerće a winy, ně w žiwjenju a w dobroće čłowjeka.“

Krótke přispomnjenje:

Snano njewěš tón abo tamny ničo wo Wuznawacej cyrkwi. Wuznawaca cyrkwe, němsce: Bekennende Kirche, nasta w času nacionalsocializma. W njej běchu zjednoćeni čí fararjo a wosaďni, kotřiž běchu přećiwu wšemu přewobroćenju a změšenju čisteho ewangelijskeho. Na tamnym boku stejachu „Němscy křesćenjo“, němsce Deutsche Christen, kotřiž spytachu křesćansku wěru ze swětónahladom nacionalsocialistow změšeć. Hižom w léce 1932 běchu so w hitlerskej stronje ludžo zhromadžili, kotřiž mějachu z politiskich abo tež z nabožnych přičin wěste zajimy na cyrkwi. We swójim teologiskim programje mějachu mjez druhim tež stejo, zo ma so z ger-

manizaciju křesćanstwa „wěra“ wobnowić, zo ma so wšitko, štož je židowske, z křesćanstwa wutupuć a zo ma so wosoba Jezus Chrysta kručě wot Židowstwa džělic (připowědachu tak mjenowaneho „ariskeho“ Jezusa atd.). Přećiwu wšem tutym bludam je Wuznawaca cyrkwe wustupowala a to běchu mjez wjele druhimi Niemöller, džensa cyrkwinski prezident w Hessen-Nassau, Lilje, džensa Hannoverški biskop, Dibelius, džensa Berlinski biskop, něhdyši sakski biskop Hahn a tež – Dietrich Bonhoeffer.

MODLITWA

Božo Knježe, slyš!
Stworićel naš sy a Wóte;
zdžerž nas twoja wšehomóć
tu a wšudže džen a nóc. —
Wšitcy twoji džěci smy,
tuž so tebe džeržimy,
doniž dychač budžemy.

Božo Knježe, slyš!
Štóz će z nas hdy wopušić,
k tebi njech so nawróci
do cyrkwe a sluzi čí. —
Hdžež sy ty, tam pokoj je,
džakliwy lud chwali čí;
lubosć wšech tu zwjazuje.

Božo Knježe, slyš!
Klonju so čí z pokoru,
za swój hrěch čí pokuću;
prošu, smil so nade mnu. —
Wewuzbje sym; haj, što tu chcu?
tu po sylzach domoj du
tam, hdžež zbóžnosť nadeńdu.

„Domjacy čert“

Na kóncu džěćaceje Božeje sluzby chcych skrótko hišće raz wospjetować, štož mějach prajić wo stawiznje tuteje njedže. Jako wo čerće rěčach, slyšach mału holčku swojej susodce přišeptnyć: „My mamy tež čerta doma, w kašporkowym džiwadle.“ Wšitke tamne džěci, kotrež běchu to sobu slyšeli, so wězo smějachu. Mi pak na smjeće njeběše. Přetož myslach na to, zo ma tale holčka prawje. W kóždym domje a w kóždej swojbjje chce so čert zahnězdzić. Wosebje tam, hdžež su ludžo, kotřiž so Chrystusa džerža, wosebje tam chce čert kóždy džen znowa wěru do Jezusa zničić a podusyć. Wón so bliži čłowjekam z dwělowanjom a hadrowanjom. Wón wjedže nas do spytowanjom a bjerje nam pokoj a dowěru. Wón naštykuje džěci přećiwu swojim staršim a nawopak. A to najhorše pak je, zo wón přeco njewiđomny wostawa a zo nam samo spyta narěčeć, zo žanoho čerta njeje. Bože słowo pak nam wotewěra woči, zo bychmy helseke nadběhi čerta spoznali.

Tuž přindže, zo bychmy hromadže prawowali

Pod tutym křižom steja naše mysle, prawa a skutki před sudom. Tu čini runje hospodar ze swojimi wotročkami wotličenje. „Tuž přindže“ woła

wón nam přez crt profety, „zo bychmy hromadže prawowali!“ Hlejće, to sym ja za was čini! Ja mějach wasu hłowu a dach sej černjowy wěnc na nju stajić; ja mějach wasěj ruce a noze a dach sej je překlóć; ja mějach wasu wutrobu, a hlebja so do njeje zary; ja mějach wasě čěto a krej, a sym to dał za was wšitkich a žiwju was z tym přeco znowa we swjatym Božim wotkazanju. Hlejće, to sym ja za was čini! A nětk mi pokažće, što sće wy za mnje čini, ně, što sće wy za sebe samych čini, přetož wšitko, štož je moje, je tež wasě. „Tuž přindže, zo bychmy hromadže prawowali.“ Bratřa, móžemy so tutomu napominanju wuwinyć?

Inokenti, arcybiskop Chersonski

Naša protyka na lěto 1966

31. 1. hač do 3. 2. Ochranowske schadžowanje

28. 2. kublanski džen

6. 6. hač do 10. 6. kublanski tydžen serbskich fararjow

18. a 19. 6. Serbski cyrkwinski džen

Ochranowske schadžowanje, kotrež mamy tak jara lubo, je dyrbjalo 1964 wupadnyć, dokelž njebě dosć přizjewjenjow. Kaž pozdžišo zhonichmy, by so někotryčkuli zamołwił, hdy njeby mēnil, zo su wšě městna hižom wobsadźene.

Tuž přizjewće so tónkróć bórže — hnydom!

Změjemy-li přewjele přizjewjenjow, wjace hač 25, potom wam to hnydom zdžělmy.

Njezbože

Žalostna wěc bě so stala. Šofer bě štyrilětno džěco přejěł. Wone bě hnydom morwe. Što mohl za tohole muža horše być hač tónle surowy fakt? Haj, to wšak njebě wšitko. Džěco, kotrež bě přejěł, sluješe swojbjje, z kotrež běše wón hižom někotre lěta we wulkim njepřečelstwje žiwju. Što nje mohl sej myslić, z kajkim strachom tamny njezbožowny čłowjek nětk na to čakaše, štož měješe přiči? Wón dyrbbeše so tola z tamnym zetkać, z nim a z jeho žonu. Skónčnje džěše wón k tamnej swojbjje, kotrež běše telko zrudoby načinił. Ta hižom wědžeše, što bě so stalo. Jako wón před nimi steješe, njemóžeše ani słowka prajić. Tu rjekny nan morweho džěsca: „Haj, ja wšak wěm, kak čí nětkle je.“ Tež ze žoninych wočow njebě žane njepřečelstwo spoznać. Šofer je bu lochko wokoło wutroby. To wón njebě wočakował!

Z Njeswaćidla. Kłosec wowka w Nowej Wsy a Irrgangec džěd w Njeswaćidle smědžeštaj w zandžonym měsacu swoje 90. narodniny swjećić. Kłosec wowka bě sej před lětami nohu złamala a wot toho časa wjace stawać njemóže. Tež Irrgangec džěd wjele wjace ze swojeho domu njeprindže.

Wobaj njesetaj čězu staroby scěrpilijwe a z wjesolej wutrobu. Bóh Knjez chcył jimaj dale hnadnje spožčić mily wječor žiwjenja.

Hody w Kangasmäki

Blisko rěčki, kotraž z Kangasmäki do Dyverskeho doła cečeše, mējachu drjewarjo swojej chěžce. Runje mjez tutymaj hětomaj běše mjeza, hranica mjez dwěmaj drjewowymaj drustwomaj. Hěty drjewarjoj dostawachu druhy dziwnuške mjena. Ta, kotraž běše najbóle na sewjernym koncu, rekaše „Petsamo“, a ta najjužniša tam blisko wobchadneje šoseje rekaše „Gibraltar“.

W hodownym času wostachu přeco někotři nježenjeni drjewarjo tam horjeka; woženjeni mužojo a młodzi pacholjo pak chwatachu domoj. Wězo wědzachu sej tež čí nježenjenicy swoje hody wuhotować! A to tak, zo sej dosć palenca, dosć hodowneho palenca nakupowachu.

W Petsamo wosta tónkróc Julius Hedkvist a w Gibraltar bě to Lang Olle. Tamni běchu wšityc domoj wotjěli. Hedkvistowa domizna běše Smaland. To wšak bě chětro daloko, a Lang Olle? Haj, hdžeha bě tón poprawom doma? To nichtó njewědžeše, ani farar ani hamtman. Lang Olle běše jedyn wot tych njerodnych kadli, kotřiž so tak doho w dźiwjěj pusćinje wokoło brodža, doniž njejsu na wše časy „zhubjeni“. Hač je wón docyła hišće něhdže zapisany? Snano na lisćinje „zhubjenych“. Wón so tam wo džeło prócowaše, hdžež so za žanymi wuswědčenjemi njeprašachu. Hdyž pak so tola něchtó za někajkim wuswědčenjom prašeše, pokaza jemu swojej twjerdej džełačerskej ruce a rjekny: To stej mojej wuswědčení, tej tola dosahatej?! Haj, wón běše pilny džełačer, to trjechi. Ale wot jeho mzdy njeje ženje ničo zwostało. To, štož njebě přepil, zrodawa, hdyž bě wopity. A to přeco za džeći. — „Poskaj“, tak mohl wón k woženjenemu towaršej rjec, „ty maš džeći. Jow maš něšto! Wěš, Lang Olle tón to hewak přežloka. Tuž je lěpje, zo to džeći dostanu.“ Hdyž bě farar horjeka w Kangasmäki, zo by předował, bě tež Lang Olle kóždy raz pódla. A přeco měješe Lang Olle bankowku, kotruž dyrbjěše farar „někajkim džećom“ dać. Njeredko so tež sta, zo přińdže Lang Olle trošku skurjeny kemši. Něhdy zetka jeho farar, jako so wón bóle hač hewak motaše. „Ně, ale Lang Olle“ džeše farar, „chceš ty takle kemši přińć?“ Lang Olle placny fararjej swoju synu prawicu na ramjo: „Hdyž ty jonu wob lěto k nam horje přińdžeš, chceš šće tež tajkemu wbohemu rawšej šikowanu nje-dželu skepsać!“

Loni bě sej Lang Olle w Gibraltar rjane hody wuhotował. Tamny towarš z Petsamo bě dele přišoł a bě wězo swoje „litry“ sobu přinjesł. Haj, to bě pijenca! Běštaj spytałoj sej začinkowe pampuchi napjec. Ale běštaj chětro njelepaj byłoj, tak zo so počachu pampuchi palić. Lang Olle chcyše woheń z wodu wuhasnyć.

Hrabny pak město wody karan z palencem. Ow, to bě hodowny woheń! Njeby-li w lěće wšitko tak mokre a wložne bylo — wonka so njeprěstawaće dešcowaše — što wě, što by so hišće stało! Tola wšitko so derje skonči, jeno Lang Olle bě so wopalił. Kaž bruny chlěbušk sedžeše tam tajki pucher na jeho lěwicy. Jeno derje, zo njebě to prawa ruka! Cyły mėsac njemóžeše Lang Olle tohodla džełać. Tamny towarš chcyše jemu pucher z jehličku rozštapić. Tola Lang Olle njechaše ničo wo tym wědžeć. Ně, ně, něhdy bě sej tež něchtó tajki pucher rozštapił a potom bě na to wumrěł. A Lang Olle njechaše hišće wumrěć. Wón chcyše so tola hišće trošku polěpsić, prjedy hač přińdže jeho hodžinka. A Lang Olle wothladowaše swoju ranu, mazaše ju z rozeškřeným počom, zo so blyšeće kaž dejmant. „Njedótkr so!“ rjekny wón a pokazowaše swoju lěwicu, hdyž so jemu něchtó bližeše. A cyły mėsac wosta wón stróbyž, doniž, haj doniž njebě ruka wulěkowna. Potom pak Lang Olle zaso „tutkaše“.

Awón bě sej wěsty, zo budžeja tež lětuše hody zaso wjesoły swjedženck, přetož nowy towarš, Julius Hedkvist, to bě čí kadla! Tón čí móžeše žlokać! Sto bě tón hižo nazhonil. Na morju bě hižo pobyl a na ruce měješe šikowanu morskú knjeni narysowanu. Rukawaj měješe Julius přeco wuhornjenej. Nó haj wšak, tu wódnú žonu dyrbjěše tola kóždy wědžeć! Kak lochko so džełaše, hdyž wěš, zo tajka rjana knjeni tu wosrjedz pusćiny a samoty na tebbe zhladuje. Bě korporal byl, a tež chorych móžeše wurjadnje wothladować. Hdy by Hedkvist loni k hodom pódla byl, da by wón zawěsće wědžal, kak mohl mi pomhać.

Haj, a potom přińdžechu hody, a čí towaršojo so jedyn po druhim domoj wróčachu a naposledk tu wosta Lang Olle sam. Sam we swojej hěće, a Hedkvist tohorunja. Tónkróc so k hodom njepancaše, ně zawěrnje nic. Padaše sněh, njeprěstawaće, tak zo mōžachu poslednje sanje jeno z wulkeje prócu wotjěć. Škoda, zo tu Elings Samuel njewosta. Wón tak rady na husle hraješe. To by čí byla hodowna zabawa! Snano by wón tež kěrluš zahrać mohl.

Skónčnje tuž přińdže patoržica. Na česć dnja so wobaj wotruhaštaj a sej žiwicu wot rukow wotškraštaj. Wězo přińdže tež nowa košla na rjap. To bě wšitko. Cyły džen pak bě tak krotki a njebojo wisaše počne sněha. Nutřka njeby zawěrnje ničo widžal, hdy by so woheń njeपालil. Na noc poča so znowa sněhować a to tak jara, zo sej Lang Olle prašeše: Hač drje Hedkvist hišće přińdže? Jelizo hinak njeponđže tak budže sej dyrbjěć sněhakaj připasać.

Lang Olle ležeše na svojim borle . . .

A nětko přińdže jemu dom do myslu, w kotrymž bě něhdy před dołhim časom bydlił. Wědžeše so hišće dopomnić, kak bě we wsy pobyl, zo by za hody nakupował. Tola pjanu bě so domoj nawrócił bjezewšeho. A runje wječor so sta, zo měješe jeho žena porodzić. Wón pak bě wusnył a njebě wjace wotučil, hačrunjež žena wołaše a stonaše. A jako Lang Olle skončnje wotučil, ležeše žena morwa we ložu z nowonarodženým džećom, te bě tež morwa. Tuž bě so Olle z procha měł, a wot toho časa njeměješe wjace domizny.

Zo pak wón runje nětko na to mysleše! Chcyše tola wjesołe hody swjećić. Čehodla Hedkvist njeprĩdže, zo mohl zle mysle zahnać? A te mohl tola najlěpje z palencem začěric.

Hdy by stanyl a sej lunk do šije kidnył, prjedy hač Hedkvist přińdže? Ach ně, to njeby prawje bylo. Sto pak činić? Tam ležeć a do powětra wudžerać? To by mohl wotwróćić! „Najlěpje je“, sej Olle mysleše, „zo přihotuju čěsto za pampuchi.“ Olle wza mukowy mēch a litr mloka a konserwu z ameriskim počom. Wonka poča wětr wuč. A z wětra bu wichor. Olle džeše k durjam. A hižo bě jemu wichor sepu sněha do hěty nawalił. Jeno z prócu so jemu poradzi durje zaso začinić. Snano so Hedkvist won njezwěri? To bychy čí rjane hody byle! Bjez towarša, haj!

Hedkvist pak naposledk tola hišće přińdže. Olle zasyša nadobo wonka zwónčki klinkać. Slyšeše dweju mužow rěčeć. Hižo něchtó do duri dumpaše; nětko wuslyša Olle Hedkvistowy hlós: „Wocin durje, Olle, ale chěťře!“ Olle wotamkny durje a před nim steješe jeho towarš Hedkvist a cuzy muž. Tón bě do psyčeho kožucha zdrasčeny. Štoha njesetaj? To bě čí čłowjek, haj samo žónska. A tón čłowjek skiwleše a stonaše. Hedkvist a cuzbnik donjesetaj žonu k ložu, tam, hdžež bě Olle runje hišće ležal.

„Začin durje!“ Hedkvist bě komando na so wzał, přetož Olle bě kaž poražený. „Staraj so wo konja, Olle. Dowjedz jeho do hródže!“ Olle staji sej kožanu čapku na hłowu. Kón bě hač k durjam přišoł. Wonka bě čma a wichor howrješe. Hdy bych znajmjeńša latarnju měł! Börze pak so jeho woći na čmu zwučištej. Wupřahny konja a dowjedze jeho pod třěchu. Poda jemu čwak syna a wows. „Nó, so wě, ty dyrbiš tola wědžeć, zo su hody. Štó wě, što so tam nutřka stawa!“ džeše Lang Olle. „Snano změje tule noc šće něchtó druhi jow w hródzi spac. Kaž Jezusk. Haj, haj, kaž Jezusk.“ Tele mjeno zbudži we nim dźiwne dopomnjeća. Olle tam steješe a majkaše konja. Dawno, dawno hižo njebě wón nikoho wjace majkał. Nětko pak dyrbjěše zaso do chěžki. Chcyše tola wědžeć, što so tam stawa.

Wartburg-Verlag

Kreuzkalender 1960

Peter Gitzinger

W Betlehemskej hródži

Cuzy muž, to bě Tuv Ola z Finskeje hory nad Kangasmäkijom. Won bě runje ze swojej žonu pola Petsamo nimo jět. Tam so runje Hedkvist na puč do doła hotowaše, zo by z tamnym towaršom hody swječil. Skónčnje njewědžeše sej Ola rady a tuž sadži swoju žonu na sanje, zo by we wsy lékarsku pomoc pytał. Mjez Petsamo a Gibraltar běše Hedkvist před konjom puč wuteptał. Běchu tež spytali na wulku šoseju wujěć. To pak njebě sněha dla móžno. Dyrbjachu zawróćić a nětč tu běchu a pytachu škit.

Tuv Ola sedžeše bjezradny pódla swojeje žony. Wona so na ložu wižeše. Lang Olle steješe při durjach, a kaž wosnje widžeše wobraz před woćomaj. Widžeše žonu, kotraž so wižeše a za nim wołaše... Lang Olle zarjeji a wuleća z chěžki. Motykowaše so přez sněh, wali so na durje, wotewri je, a zleća do hródže. Tam padny konjej wokoło šije a zary swoju hłowu do hriwy. Płakaše kaž džěćo. We nim bě něšto wotućilo, štož bě dawno, dawno nimo było. Dopominaše so na čmowe włosy, do kotrychž bě přeco swoju hłowu zarył. Dopominaše so na někoho, kotrehož bě lubo měl... na někoho, na swoju žonu! Jako bě ju posledni raz widzał, bě wona blěda a zymna byla. Dopominaše so na swoje džěćatko, kak tam wone ležeše z čerkej, modrej hubičku. Ně, wón njesmědžeše na to myslić – tola, wón dyrbyeše, wón dyrbyeše... Wón dyrbyeše jemu hišće raz do woćow pohladać, wón dyrbyeše za to wo wodaće prosyc. A Lang Olle so poklakny a wobja přédnej noze konja z cylej swojej mocu a plakaše a so modleše. Wołaše mjeno Bože a swojeje žony a wupłaka ze sebje wšu dotal njewuznatu winu a wšu potajenu bół wutroby. Naposledk poča so modlić za tu žonu tam nutřka: „Božo, luby, daj, zo so njeby to samsne stało kaž pola Kerstije...!“

Nutřka pak w hěće, kotraž „Gibraltar“ rěkaše, so Hedkvist wo Tuv Olinu žonu přecowaše. Wón však njebě podarmo lékarski korporal był, byrnjež běchu jeho zlokanja dla ze služby wuhnali. Wón bě tola něhdy w tajkim prawym špitalu džěłał a tam tež džěćom na swět dopomhał.

Hedkvist zhraba wšu drastu, kotruž namaka, a spřihotowa žonje tróšku porjadniše ložo. Potom staji pónoj z wodu na kachle a wumy sej ruce z palencom. Poł bleše bě nětč fuk! Tónkróć pak bě palenc za dobry skutk wužitý!

Potom wotpiny žonje wšě šaty, zawodžě ju derje a sydny so, zo by čakał. Haj, čakać však dyrbyeše. Tuv Ola a Hedkvist dzeržeštaj žonu. Lang Olle słyšeše wonka w hródži, kak jara žona rjeješe, a přeco znowa padaše wón na koleni... Skónčnje so Lang Olle před konjom zwjeze a wusny. Jako wotući wuhlada slabuške swětlesko. Što pak bě to? Před jeho woćomaj ležeše mócný konjacy brjuch. Poča so džiwać: Kaha sym ja do hródže přišoł? Sym ja z Hedkvistom tak jara „swječil“?

(Kónc na str. 7)

Ma serbski lud svoju kulturu?

Kultura a civilizacija

Něchtóžkuli, kotryž džensa w swojej „Škodovce“, abo w swojim „Wartburgu“ po swěće jězdzi wušiknje a elegantnje, sej myslí, zo je hižo přez to čłowjek wysokeje kultury. Druhi je sej za swoje drohe pjenjezy rjany dom natwarić dał. Hdyž nětko w najmodernišich a najmjehšich sedlách syda, a wyše toho ma knihownju z najnowšimi romanami, myslí, zo je woprawdže kulturnik.

Ale tomu njeje tak, dokelž wša zwonkowna pyšniwosć a wšo wulkowčinjenje nima ničo z kulturou činić. Kultura je duchowna hódnota, nic pak materielná. Hdyž móže sej bohačk za swoje pjenjezy tež wšo móžne kupić, njetrjeba hišće nadobny a dobry čłowjek być. Zwonkownosće nječinja hišće čłowjeka nadobneho, wulkomyslneho a dobreho. Tohodla tež njejsu a njemóža być dopokazy kultury, ale jeniče znamjenja civilizacije, kotraž móže čłowjeczke žiwjenje zwonkownje rjeńše a přijomniše činić. Čłowjek sam tohodla hišće njetrjeba być lépsi a nadobniši. Móžeš džěn tež wopicu do židžaneje suknje tyknýć, haj samo kónu móžeš jej na hłowu stajić, a móžeš ju ze šokolodu a pralinami picować, wopica wostanje wopica, wopica bjez kultury.

Civilizacija ma čłowjeczke žiwjenje wolóžić a sprijomnić, ale čłowjek ma knjez wostać nad civilizaciju. Civilizacija pak njesmě čłowjeka wotročka sčinić, kiž so jej jako njewólnik kloni. Hdyž čłowjek wulki lós dobudže, potom so najjasnišo pokaza, kajkeho ducha je.

Kultura njeje nihdy na zwonkownosće zwjazana, nihdy na wosobnu wílu, na modernu frizuru, na motorske, na drohe bydljenje. Tež w chuduškim domčku pod slómjanej třěchu móže kultura doma być. Ale tež njekultura móže tam bydlić.

Kulturu sej tež njemóžeš kupić kaž sej awto abo drohotnu domjaku nadobu kupiš, kaž juwele abo drohočinki. Kultura je sama najdrohotniša drohočinka. Kultura je duchowna drohočinka.

Kultura a swójbja

Kubla civilizacije ma čłowjek wobknjezić, t. r. ma nad nimi knjez być. Nihdy njesmě čłowjek wot nich so wobknjezić dać. Štož za jednotliwca, płaći tež za swójbju. Někotražkuli swójbja je skromnje bjez luksusa žiwa, ma jenož to najnužniše k zežiwjenju, ale wona ma kulturu. Powěda so wo swójbje, kotraž bě chuda, ale spokojna a kulturna, doniž wulki lós njedobudže. Kupi sej wosobnu wílu, počínješe so po wašnju wosobnych ludźi, kiž žanjeje kultury njemějachu, a sama znejkulturni.

Hdy by nětko kulturny čłowjek swój dom a swoju swójbju wopušeil a do lěsa abo do pusciny šol, njeby so z tym tež kultury wotrjekil? Hižo jako džěćo je čłowjek do swójbje a z tym tež do wěsteje duchowneje atmosfery stajeny. Ju wón srěba, wot njeje je

žiwý. Nětko móžeš sebi myslíć, zo su korjenje každej kultury w swójbje založene. Hdyž swójbja nima móc, młodeho čłowjeka k sebi a do so sčahnýć, jeho kublać za zamołwitosć a swójbju česć, tam je čłowjek zwisk z kulturou zhubil a je njekulturny.

Tohodla mataj staršej zawěrnowluku zamołwitosć za kublanje svojich džěci Hdyž tute kublanje w prawym času zapasetaj, njemóžetaj to ženje narunać. Tute prašenje je za naš čas wosebje chutne a wažne: Kak swoje džěci prawje wukubľuju?

Cyle na přemim městnje stoji tu swójbina a česć. Přemalo so džensa na to džiwa. Druhdy so zda, zo je někotražkuli swójbja na swoju česć pozabyła. Tohodla mamy zaso wjele bóle na svojich prjedownikow spominać, česćownje mamy na nich spominać a so jim džakować, tež tym zemřětym. Stó běchu naši prjedownicy, naš džěd a naša wowka? Prjedy starši swojim džěćom wjele wo svojich prjedownikach powědachu. Druhdy so zda džensa, kaž by tajke něšto džensa zastarske bylo, malo moderne. Zabudu na wažnosć tutech krejnych a přiwuzniskich zwjazkow.

Z tym by so tež awtorita před staršimi a prjedownikami zaso zběhnyła. Za našu mlodzinu by to woprawdže k wužitkej bylo, hdyž by na to wašnje tež kultura swójbina a mlodzinska so zběhnyła.

Kultura a lud

Kultura ma wulku hódnotu za swójbju, ale tež za lud. Swójbja, kotraž ma kulturu, je nam džensa woprawdže swjata hora, z kotrejež nam zbožo přichadza. Ale tež za každy narod ma kultura swoju wulku wažnosć.

Tež domizna tajku hódnotu we sebi nosy. Wobžarujemy, zo je někotryžkuli swoju domiznu lochkomyslne wopušeil, jenož tohodla, zo by sej někajke feňki hromadže zeškrahal. W swojej lochkomyslności ani njewě, kajkeje hódnoty je so z tym wzdał. Přepozdže w dalokej cuzbje hakle je potom sej swojeje chudoby wědomy. Kaž swójbja je tež domizna nam drohočinka, kotruž njesměmy lochkomyslne zabyć abo z nohomaj teptać.

Hdyž dyrbymy wobžarować, kak je někotryžkuli swoju domiznisku hódnotu wot so čisnył, tak hišće bóle, zo je tež swoju narodnu hódnotu woteznał a ju jako njerjad wot so čisnył. Narod je za každeho čłowjeka wuchow, drohotna parla, blyšćaty diamant, kotryž bu nam tak rjec bjez našeje zaslůžby do kolebki položeny a kotryž mamy sej wažić a hajić.

Tež tuta narodna móc je w čłowjeku žiwý a wožiwjacy duch. Přez tutón wožiwjacy a tworjacy duch hakle je čłowjek tu na zemi kmany, Božu wolu a swoje zemské pošlanje na zemi spóznać a dopjelnić. Přez tutu tworjacyu móc hakle je čłowjek wukmanjeny, w mandželstwje do zwjazka lubosće a plódnoty stupić a nowu generaciju za zbožowny přichod kublać. Přez tutu „kulturnu“ tworjacyu

móc pak je wón tež wukmanjeny, so jako knjez nad wšej niskej a ponižacej požadosću wopokazać.

Su Serbja kulturny lud?

Serbski lud je tak daleko kulturny lud, kaž daloko w nim knježi duch wěrnej česćownosće a zamołwitosće. Něštožkuli tež w našim ludže klaca. Ale njeje to tež pola druhich ludow tak? Što su sej němscy fašisća w nacistiskim času wšo dowolili? Dyrbjał naš lud raz zahynýć, potom njejsu jenož wliwy zwonka na tym wina, ale dokelž w nim njebě wjace prawa česćownosć a zamołwitosć za přinarodženy lud.

Hdy by na swojej ruce porséik zhubil, njeby to začul? Tež hdyž njeby fyziskich bolosćow měl? Njeby to wobžarował, njeby wo njón žarował? Abo hdy by w swojej swójbje džěćo zhubil, njeby podobnu bolosć začul, njeby wo njo žarował? Twoje džěci k tebi slušaja, kaž porstwy twojeje ruki. Njeby so sam njesmilnej smjerći jako wopor poskićal?

Nětko sej pomysl: twojej domiznje so někajke njezbožo stanje, kaž powodjenje, wójna, zapusćenje přez woheń abo wulku suchotu. Njebudžež žarować pře swoju domiznu? Njebudžež přemyslować, kak móhi swojej lubowanej zemi pomhać?

Dale sej pomysl: twojemu serbskemu ludej so stanje někajke njezbožo, hańba, přerada. Mnozy su na swój serbski lud pozabyli. Nječuja so wjace jako stawy jednoho narodneho čěla, sobustawy narodnje serbskeje swójbje, džěci serbskeho naroda. Woni jón zacpěwaja a sej myslá, zo su jako přiwisnicy cuzeho luda lépsi, nadobniši. Hordži swój lud za ničo nimaja. Twoja narodna hordosć a lubosć k serbskemu ludej je kultura, twoje zacpěće serbskeho luda je njekultura, dokelž sej njewaziš dar, tebi wot Boha daty. Sy zabył na štwórtu Božu kaznju, kiž rěka: Česćuj nana a mać! Sy zabył, zo je narodna česć každyho Serba.

Kelko jich džensa je, kotřiž su přeswědčeni dobri Serbja? Kotřiž swój narod lubuja? Kak malo Serbow ze svojim narodom začuwa a jón z wutroby lubuje? Hdže su tu naši serbscy inteligencja: naši lékarjo, naši prawiznicy, naši wučerjo? Hdže su tu naši serbscy džělačerjo, burja a rjemjeslnicy? Čuja so hišće ze svojim swědomjom, ze swojeje česću zamołwići za swój serbski lud?

Móže so naš serbski lud z druhimi ludami džensa měrić? Po ličbje drje nic, ale po kulturje? Naša narodna česć wobsteji w tym, zo so jako lud čujemy, swój serbski lud lubujemy, za njón so modlimy, za njón so woprjujemy. Někotryžkuli Serb je w nacistiskim času wulke wopory za swój lud a swoju wěru přinješl, za jeće, čwěle, puki, haj samo smjerć. Dokelž začuwamy we sebi kulturnu móc a wolu, tohodla smy kmani za wopory za swójbju, domiznu a za swój lud. Tuž dyrbymy stać a trać jedyn za drugeho, kaž sej Bóh žada: Lubuj svojeho blišeho!

Hdy by tuta kulturna móc a wola jónu we nas wotemřěla, potom by tež

Někotre mysle k rewiziji Biblije

wotemrěli tutón žiwý, wožiwjacy a tworjacy duch. Potom bychmy snadž hišće chwilkú jako čłowjek wobstać móhli, ale pomału bychmy padnyli na animalny schodženk, hdžež bychmy hišće wěsty čas kaž žiwjata žiworili, ale jako kulturny lud bychmy wuhasnili a wotbyci byli.

Pomniki kulturow

Sto wšitko to? Njeje wjele wažniše, kelko nowin w našim ludže wuchadža, kelko šulow ma, kelko kinow, dźiwadłow, kelko basnikow, studentow, profesorow, kelko centnari mydla so wšednje přetrjeba, kelko črijowego mazu?

Hižo ći prajach: Kulturu njemóžeš z lohcóm, ani z puntami měrić, dokelž je duchowne kubło a nic materielne.

A ty pokazuješ na wulkotne katedrale, radnicy ze srjedžowěka, na basnikow a mysleri zańdženych lětsotkow. A ja ći wotmołwjam: Njejsu to jenož znamjenja něhdýšeje kultury?

Hlejmy na egyptowske pyramidy. W jich sćinje su žiwí felachoj. Woni njemóža na pyramidy pokazować prajicy: My mamy tysacletnu kulturu!

Tež tute pyramidy su jenož pomniki a swědkojo něhdýšeje zańdženeje kultury. Kultura njeje ničó mortwe a sprostnjene, ale žiwý a wožiwjacy duch. Jenož tak dołho kaž čłowjekoj, bydlačky k noham tuteje kultury, so duchownje z tutej duchownej mocu zwjazani a zamołwici čuja, maja žiwu kulturu.

J. N.

(Z „Katolskeho Posoła“)

(Pokročowanje z 5. strony)

Nadobo pak přińdže jemu wšitko zaso na mysle. Čehyše čětrje stanyć, padže pak zaso na słomu. Jemu bě noha sčerpnyła. Traješe cyłu chwilu, doniž njebě noha zaso w porjadku. W hródzi bě zyma. Wonka so wjace njesněhowaše a zawěsće běše znajmjeńša dwaceći stopnjow pod nulu. Lang Olle wuńdže z hródze a hižo powita jeho swětle hodowne ranje. Čětrje doběhny k hěće, pomału wotewrě durje. Na ložu při woknje ležešaj mužej. Spaštaj. Ale zady na tamnym, na jeho ložu...

Žona, kotraž tam ležeše, hdžež bě wón wčera wječor ležał, přiwobroći jemu blěde wobličo z wulkimaj wocomaj. Potom so wona kusk posměwkný.

Lang Olle so jej pomału bližeše. Tajki dolhi puć — te kročački hač k žoninemu ložu — njebě Lang Olle čas swojeho žiwjenja šol. Schili so nad njej. „Je wěrnó? Je dźěćo žiwe?“ Žona wotwodže kónčk stareho, mazaneho přikrywa, a Olle wuhlada spjace dźěćatko.

Olle stupi čětrje na bok a zadžěła na wonnišću woheň. Wón dyrbjěše něšto činić. Njezwěri so hišće raz na tamne hody spominać. Ale přeni raz we swojim žiwjenju zawola Lang Olle z cyłej wutrobu: „Ja so ći džakuju, luby Božo!“

Šwedsce: Axel Hambræus, něm.: hš

Němscy ewangelscy dostanu nowu Bibliju, to reka nowe wudaće Biblije z porjedženym, tak mjenowanym rewidowanym tekstom. Hdžž tole w tutech dnjach zlonich, dyrbjach tež na našu serbsku Bibliju myslić. Škoda, zo nimamy tež rewidowany tekst. Jenož jenička kniha Swjateho Pisma wuńdže dotal: Sćenje swjateho Mateja.

Ja bych chcył so prašeć: Maće tute rewidowane scěnje we swojej swójbje? Čitaće w nim?

Ja wěm, zo je njemalo serbskich ewangelskich, kotřiž „nowy“ tekst wotpokazuja. „My česćimy naš stary tekst, tekst našich wótcow, tekst, kotryž smy jako dźěći nawukli. Tutón tekst je nam swjaty.“ Tu knježi „stara dobra tradicija“, tu knježi konserwatizm.

Je tuto stejišćo prawe? Je tutón nahlad ewangelski, reformatorski?

Sto je Biblija abo swjate Pismo? Bože słowo.

Sto je Bibliju napisat? Swjeći ludžo, ke kotrymž je Boži duch rečał. To běchu Boži ludžo, ale tola — **čłowjekoj**. Woni su Bože słowo w čłowkskej rěči napisali, z pismikami, kotrež běchu čłowjekoj zestajeli.

Ani jedyn original swjatyh knihow wjace njeeksistuje. Mamy jenož wotpiski. Hdžž nastachu tute wotpiski, běše hebrejšćina, w kotrejž su napisane, hižo morwa rěč, kotruž znajachu jenož wučeni ludžo, přede wšěm měšnicy. Při wotpisowanju činjachu pisarjo druhdy někajke zmylki, abo při diktaće (husto diktowaše jedyn muž tekst cyłej skupinje pisarjow) njerozumjachu někotři pisarjo dosć derje stary hebrejski tekst a napisachu słowo, druhdy cyłu sadu wopak. Tak so sta, zo su džensa wšelake rozdžěle w najstarsich wuchowaných wotpiskach. Naši teologoj maja nětko nadawk, namakać přez wutrajny studij tón najstarši a originalnej najbliži tekst. Tute změny na zakladže wědomostneho slědženja wjedu nas drje **wróćo** k přenjoťnemu Božemu słowu, předstajaja pak za naše žiwjenje, za naše zrozumjenje Božeho słowa wulku **kroćel doprědka**.

Ale čłowjekoj su z Božim słowom dalje změny sćinili. Woni su hebrejski tekst Stareho Testamenta a grekski tekst Noweho Testamenta do druhich rěčow přeložili. To wězo wšitcy chwalimy. Ale tu slyšu hižo někotrych z was: „Nó, a to tola dosaha. Kóždy narod ma swój přeložk a wjace njetrjebamy změnić.“

Němscy maja Lutherowy přeložk. Prošu, přečitaće sej něhdže (snano pola swojeho fararja) kusk z přenjeho Lutheroweho přeložka. „To pak je staromódna němčina“, budžeće pračić, „tón nowy tekst je tola jasniji.“

Kóždy rěč so wuwija, jedna spěšnišo, druha pomaššo. Němscy su we swojich rewizijach Lutheroweho teksta z časom nic jenož zastarske wurazy na modernije změnil, ale su tež zmylki porjedžili, kotrež tam wostachu po prjedawšich přeložerjach

a rewizorach. Čłowske dželo ženje dokonjane njeje. Serbski přeložk ma dotal jara wjele zmylkow.

A zaso slyšu někoho: „Derje, njech porjedža woprawdžite zmylki, ale hewak dyrbi stary tekst wostać. Runje to staromódne kliniči tak rjenje, tak swjatočnje. Česćownosć před Božim słowom a tradicija žadatej sej to.“

Bóh je přez swoje słowo nic jenož k starým Židam porčał, ale k wšěm čłowjekam wšěch krajow a **wšěch časow**. Bože słowo plaći tež džensa. Bože słowo je tu za **naš** swět 20. lětsotka. Bože słowo je cyle **moderne**.

Dopokazy: Jezus česćeše słowo swojeho Wótca, ale njenałožowaše hebrejsku rěč, w kotrejž bě tuto słowo napisane a kotraž běše takrjec cyrkwinska rěč. Wón přédowaše w modernej wobchadnej rěči swojeho časa, mjenujcy aramejsce.

Japoštoľo a družu awtoroj nowotestamentskich knihow pisachu w rěči, kotraž běše wobchadna rěč w cyłym romskim móćnarstwje, hłownje w rańšich krajach, pisachu greksce.

Luther njenałožowaše we swojim přeložku někajku swjatočnu, „wyšu“ němčinu, ale pisaše tak, kaž rěči lud na hasach. (Snano znajeće jeho słowo, nawod k přeložowanju: Man muß den Menschen aufs Maul sehen.)

Bože słowo ma wuraznje misioniski zaměr.

Biblija njeje jenož za pobožneho kemšerja, kotrehož hnuja „te lube swjatočne zynki stareho znateho teksta.“ Našim dźěćom dawa moderny tekst wjace hač zastarski, dokelž moderny lěpje rozumja. A što čini ze starym tekstom tajki mlody abo stary čłowjek, kotryž bjerje Bibliju přeni raz do ruki? Swjatočne zynki za njeho ničó njewoznamjenjeja, wón njeznaje tradiciju. Jeho zajimuje wobsah. A wón chce wšo rozumić. Tohodla dyrbi Bóh w **jeho** modernej rěči k njemu rěčeć.

Potajkim: Charakter a zaměr Božeho słowa, kotrež je za nas džensnišich čłowjekow prajene, žada sej moderny tekst we wobchadnej rěči. A dale dyrbi tekst wotpowědować originalnej. Tutej wěcy činitej hdys a hdys rewiziju trěbnu.

Njebudźmy potajkim přećiwó „nowemu“, to reka porjedženemu serbskemu přeložkej. My lubujemy tola Bože **žiwe** słowo, a nic jenož te pismiki.

Tradicija je dobra wěc tam, hdžež je na městnje, tam hdžež njesteji strowemu postupej a hłownje Božemu słowu na puću.

Naša ewangelska cyrkej měješe wot časa reformacije sem wulku nachilnosć ke konserwatizmej. Ta je w stawiznach wjele zmylkow zawinowała.

A my džensniši njejsmy lěpši. W mnohich padach našeho cyrkwinskeho a staćanskeho žiwjenja wotpokazujujemy to nowe a moderne, hačrunjež to nowe a moderne přećiwó

swjatemu Pismu njeje, ale dokelž smy my pak přeegoisticy pak přelěni so přeorientować. A nawopak tam, hdžež dyrbjeli po starych wašnjach jednac, dokelž nam to Biblija prikazuje, nječini my tak a smy nado moderní. Cehodla? Dokelž smy lěni a egoisticy.

Prikłady: Nowy přeložk Biblije nechcemy, hačrunjež je to po dychu našeho Knjeza, po dychu ewangelijskeho (wjesołeho připowědanja wšem čłowjekam wšech wěkow), hačrunjež je to po dychu reformacije.

Ale: Dobra tradicija je (abo běše?), njezdělu swěrnje kemši chodźić. Chodźiš prawidlownje? A njemóžeš-li, dźeržiće znajmjeńša domjace kemše? Dobra tradicija je (abo běše), hromadže ze swójbnymi swjate Pismo čitać. Čitaće ze žonu a dźěćimi w Bibliji? Kóždy dzeń abo znajmjeńša sobotu abo njezdělu?

Dobra tradicija je (abo běše), wažić sej swoju mačernu řeč po štwórttej kazni (česćić nana a mać rěka tež česćić jeju a z tym swoj lud a jeho řeč). Chodźiš, maš-li móžnosć, na wšitke **serbske** Bože služby? Rěčiš znajmjeńša doma **serbsce**?

Haj, w tym smy nadobo moderní ludžo, za tute stare a woprawdže **dobře** tradicije nimamy chwile. —

Sym jenož někotre mysle napisał. Ale snano su hódne, zo byšće je rozpominali. H. H.

My smy njewužitni wotročcy, smy činili, štož běchmy winowaci činili.

Z tutym słowom so rozžoňowaše 18. synoda našeje Sakskeje krajneje synody. Na koncu jejneho poslednjeho schadźowanja předowaše wyši krajnocyrkwinski radźičel Mitscherling wo nim. Před 6 lětami bu wona wot cyrkwinskih předstjerjow našeje krajneje cyrkwe wuzwolena a je w tutych lětach před wažnymi rozsudami stała, kotrymž so njeje wuwinyc móhla. Snano změje so přichodna synoda na wšelke wašnje lěpje hač tale.

Biskup D. Noth poda rozprawy wo zandženym léce.

Najprjedy wo wosadnym žiwjenju w našeje cyrkwi. Wosadni so tu a tam schadźuja w bydenjach, zo bych hromadže Bože słowo čitali a wo nim mjez sobu rěčeli. Tak někotryčkuli so při tym wobdžela, kotryž kemši njechodźi. Srdedžišo pak je a wostanje Boža služba, z kotrejež maju dobre a sylne mocy wuchadžeć. Nowa agenda, to rěka nowy porjad našich Božich službow, je so jako spomožny wopokazał. Po nowym wašnju spyta młodźina swoje Bože služby swječić w Karl-Marx-Stadt. — Ja sam hišće tajke kemše nazhonil njejsym, ale sym wjele wo nich powědać słyšał. — Wjele džensa wotwisuje, kak móža naši lajicy misionarisce wustupować. W lajskich seminarach přihotuje jich cyrkej za jich nadawk.

W druhim dźělu swojeje rozprawy zaběraše so biskup za prašenjom dorosta w našeje cyrkwi. Wosebje mamy nuzu z podawanjom nabožiny, z kantorskej službu a wšelkimi dže-

łami we wosadach. 120 městnow je tu njewobsadženych. Předewšěm trjeba znufkowne misionstwo pomocnikow za wothladanje starych, chorych a hubjenych. Stóž chce nadrobnišo wo tym něšto wědžeć, njeh so na swoje farstwo abo tež na Serbsku superintendenturu wobroći.

Tuchwilu mamy 287 studentow a studentkow (46) bohosiłowstwa — mjez nimi jednu Serbowku. Na předarskimaj seminaraj je 30 kandidatow — mjez nimi jedyn Serb. Jedyn serbski kandidat je nazymu 1965 swoje druhe teologiske pruwowanje w Drježdžanach před krajnocyrkwiskim zarjadom wostał a je nětko tak daloko, zo w najblišim času do farskeho zastojnstwa zastupi.

Biskup so dale zaběraše z podawanjom nabožiny, z konfirmaciju, z diakoniju, ze zběrku za chudych na swěće, za kotruž chcemy létsa zaso dary zběrać, z ekumene, z twarjenjom cyrkwinskih domow, z financnym položenjom našeje cyrkwe. Mi njeje móžno wo wšem tym tu nadrobne rozprawjeć.

Synoda měješe financny plan na léto 1966 wobzamknyć. To je přeco starosćiwa wěc. Boh Knjez je nam hač dotal pomhał. Wón chcył nam miłosiwje dale pomhać. Starosć wo pjenjezy budže w přichodnych lětach wulka — po čišowskich myslach. Synoda měješe so ze wšelkimi prašenjemi farskeho zastojnstwa zaběrać, štož by našich čitarjow mjenje zajimowało. Skónčnje postaji synoda zakon, zo ma so najwjětša sakska eforija Grimma do dweju eforijow rozdželić. Ja běch přečiwo tutomu zakonjeju hłosował.

18. krajna synoda je rozpušćena a nowa ma so wuzwolić. Smy po Božej woli jednali? Běchu naše wobzamknjenja za cyrkej spomožne? My smy so swěru prócowali a chcychmy jako Boží wotročcy Bohu we wšem poslušni być. Jeho smilnosći su naše skutki poručene.

Wirth, serbski superintendent

Roža Berndec

Premjera Serbskeho dźiwadla 30. nowembra 1965 w Budyšinje

Němski basnik Gerhart Hauptmann je tutu hru před wjace hač 60 lětami napisał. Hauptmann bě 1903 jako přizažnik zrudny proces sobu nazhonil a je z toho wutworil tutón drama.

Roža Berndec, džowka pobožneje ewangelskeje swójby, bě na hrěšne puće přišla — zawjedžena wot lejtanta, kublerja Flamma. Wona chce so zaso pazoram Flamma wuwinyc, ale podarmo. Flammowa žona je starša hač wón a je hižom wjele lět chora, čěžko zlemjena. Tuž Flamm nochce mlođu, rjanu a strowu holcu pušćić. Hotowy njedocink je Streckmann, kotryž je Flamma a Rožu skradžu wobkedžbowal. Njehańbiciwje wón swoje wědženje znjewužiwa a wumocuje Rožu dušnje — a tež čělnje. Roža wuznaje swoju nuzu Flammowej, kotraž chce jej pomhać. — Skoda, zo rozmołwu mjez tutymaj žonomaj rozumić njemóžachmy, do-

kelž chora Flammowa tak jara mjelčo rěčeše. — Pobožny Berndec nan, cyrkwinski předstjer a drje docyla prawa ruka wosadneho fararja, nima žane zrozumjenje za swoju džowku a njeje jej pomocny, kaž by to jako prawy nan byč dyrbjał. Za Keila, Róžineho slubjeneho je položenje dosć styskne, ale wón ju w jejnej nuzy njewopuši.

Porodźiwši swoje džěco je Róža je zadajila a pod wjerbu zahrjebala a je so sama policiji do rukow dala. Na koncu hry zwjeze so Róža. Je wona wumrěta? Přindže nětkle hakle nje-smilne sudniske zatamanje woheje Róže, kotruž mamy njezdziwajce jejneho hrěšneho žiwjenja tola lubo?

Nas křescanow tuta hra zaběra. Tu dže wo Božu kaznju: Ty njesměš mandželstwo lamać. Berndec swójba je dobra křescanska. Ta jenička, kotraž njezdělu dopołdnja, hdyž su druzy kemši, džěla, je Róža. Hrěch je ju wot Boha džělił. To wšak basnik ze słowom njeda wuprajic, ale my to tak posudžujemy. Zlóstnikaj Flamm a wosebje Streckmann njejsaj wěriwaj mužej. Basnik je jimaj napřečo stajil sprawnju a pobožneju mužow Berndec nana a Keila. Zlé je, zo je złość nad pobožnymaj mužomaj do-była, to rěka: nad Berndec nanom a mjenje nad Keilom, kotryž njezdziwajce wšeho swoju Rožu njewopuši.

Křescanska wěra so z tutej hru nje-wusměšuje. My so wjeselimy, zo je Němsko-serbske ludowe dźiwadlo ju přiwdalo do swojeho programa. Nětk, lubi Serbja, sej ju tež wobhladajće. Hrajerjo su swojim druhdy čěžkim nadawkam přeco dosć derje zrosćeni byli.

Za cyły čas hraća je mje mylila dialektna řeč. Najskerje je tež němski original w šleskim dialektě napisany. To by swoje prawo mělo. Serbska řeč pak ma sama na njeby wjesny charakter. Z jewišća njerady słyšimy: Mó smó bóli. Slošec. atd. Tónle kruch sebi žada w serbsčinje nadobnu řeč. Jurij Wuješ je němsku hru wuběrnje derje do serbsčiny přeložil, ale někotre rěčne zmylki měle so tola wotstronić.

Hra je před 62 lětami spisana. Džensa Roža njetrjebala swoje džěčatko wjace sama ze swojej ruku zadajic a jo pod wjerbu zahrjebac. Džensa by wona sej dala džěco zahe dosć w klinice wotewzac. Wězo by wona dyrbjała najprjedy statnu dowolnosć k tomu dostać, ale Róža wšak by mudra dosć byla, za to prawu přičinu mjenować. Je z tym nětk hra tak zastarska, zo nam njeměla ničo wjace prajic?

Tež džensa mamy dosć zrudnych žonow kaž Flammínu.

Hdyž by Róžiny hrěšny puć džensa mjenje čělnych bolosćow měl, — hrěch pak je tež džensa hišće ludži skazežne.

Woprawdže?

Na kajke wašnje?

Naklad Domowina. — Wuchadza z licencu č. 417 nowinskeho zarjada pola předsydy ministerskeje rady NDR jónkróć za mjesac. — Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Hlowny zamolwity redaktor: superintendent Gerhard Wirth-Njeswačidski. — Čisć: III-4-9, Nowa Doba čisćernja Domowiny w Budyšinje.